

KANDIDAT

2422

PRØVE

LFT104 1 Tekststudium og utprøving av fortelleformer i litteratur, film og teater

Emnekode	LFT104
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	07.12.2016 09:00
Sluttid	07.12.2016 13:00
Sensurfrist	30.12.2016 01:00
PDF opprettet	30.08.2018 12:50
Opprettet av	Digital Eksamen

1 Generell informasjon LFT104 07.12.2016

Emnekode: LFT104

Emnenavn: Tekststudium og utprøving av fortelleformer i litteratur, film og teater

Dato: 07.12.2016

Varighet: 09:00-13:00

Tillatte hjelpemidler:

Merknader:

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Ja

Nei

Riktig. 0 av 0 poeng.

2 Eksamensoppgave LFT104 07.12.2016

Ingmar Bergmans *Fanny och Alexander* (1982): Persongalleri, miljø og tematikk.

Ta utgangspunkt i filmens persongalleri og ulike miljøer og vis hvordan de er med på å forme tematikken.

Skriv ditt svar her...

Det som former tematikken i "*Fanny och Alexander*".

I Ingmar Bergmans spillefilm *Fanny och Alexander* er det persongalleriet og de ulike miljøene som er med på å forme tematikken. Tematikken i Bergmans film kan kategorisere seg i tre deler: Familie, Religion og Kunsten. Dette er noe som både persongalleriet og miljøet til de tre ulike husene i filmen representerer. Ekdahls huset, (Helena, Oscar, Emelie, Gustav Adolf, Fanny og Alexander osv.) biskopens prestegård (biskopen, søsteren hans, tjeneren og moren osv.) også Jacobi huset. (Isak, Aaron og Ismael)

Ekdahls huset, familien og "den lille verden".

I begynnelsen av filmen ser vi som tilskuere noe som ser ut til å være et totalt bildeutsnitt av en teaterscene, like etter forstår vi at dette kun er en illusjon. Bakgrunnen blir tatt ifra hverandre og bak dukker hodet til Alexander opp. Det vi ser var altså en miniatyr scene. Denne starten symboliserer og visualliserer Ekdahls "lille verden" og at det er Alexander (protagonisten) sitt sinn vi kommer til å følge i denne filmen. Ekdahl familien er en teaterfamilie som bor og lever i sitt eget lille teaterstykke. Dette med "lille verdenen" blir tatt opp gjentatte ganger av monologer sagt av Ekdahls store sønner: Oscar og Gustav Adolf. Helena som da er den eldste i denne slekta er Ekdahls "overhodet". Det er i hennes digre hus hele slekta feirer jul med, og det er nemlig slik filmen begynner. Det feires julaften i Ekdahls hjem og alle slektninger er tilstede, til og med den gamle familievennen Isak Jacobi, som spesielt har et godt forhold til Helena. I Ekdahls huset speiles settingen det en svensk vellstandsfamilie i gamledager så ut til å være. Det vi som tilskuere observerer er at huset har mange rom, så mange rom at Alexander nærmest går seg vill. I disse rommene er det fylt opp med lag på lag med røde, myke fløyelsforheng, gamle malerier i gullrammer, massevis av trekk møblemang, og under julefeiringen er det pyntet fra topp til tå med tradisjonelle juledekorasjoner. Det vi kan tolke fra scenografien i dette huset er at Ekdahls røde hjem representerer "trygghet". En kan til og med sammenligne de flerne røde

fløyelslagene for et symbol på "livmor". Noe som da representerer hjemme og det nære. Helena er også kledd i en rød kjole i begynnelsen som da viser at hun kanskje er den aller tryggeste personen i filmen, man finner hvertfall Alexander gjentatte ganger hvilende på farmoren sitt fang.

Men alt er ikke fryd og gammen i Ekdahls lille verden. den har sine riper i lakken som bryter med det plettfrie som denne familien forestiller seg som. Helena er ikke så lykkelig denne julen og gråter fordi hun føler at hun er blitt så gammel. Hun påstår i filmen at hun både er "barn og gammel på samme tid". Hennes tre sønner har også sine feil. Oscar føler seg absolutt ikke i form denne julaften og har alltid følt seg som om han ikke klarer å gjøre en like god jobb med teateret sitt som hans døde far var. Carl som er gift med sin tyske kone som ennå ikke snakker flytende svensk, har alltid en masse gjeld hvor han gang på gang spør om nytt lån til sin mor. Han har også et lidenskapelig løst ekteskap med sin kone. Gustav Adolf er i motsetning til sine to eldre brødre en livsnyter, men er helt likegyldig selvom han har en av tjenestepikene, Maj som elskerinne. I Ekdahlshuset gjenspeiler også tjenestepikene ulykkelighet. Helt i starten påstår Helena at hun ene gamle tjenestepiken ser sur ut og idet Helena trer ut av rommet utbryter tjenestepiken med "Jævla kjerring!". Maj som då har et "hemmelig" forhold med Gustav Adolf halter, noe som beviser at alle ikke perfekte i den lille verdenen. Hun pleier også å oppføre seg uhørt på jobb og har putekrig med barna, hvor hun også får kjenne de anlagte rollene som "tjener og mester" hvor Alma gir Maj en "juleklapp" og slår Maj på kinnet. I tillegg spiser tjenestepikene sammen med familien når de har julemiddag som da på sitt vis bryter "tjener og mester" rollene. Familien Ekdahl ser ut til å leve i et patriarkisk leveforhold, men til syvende og sist er det kvinnene som bestemmer i huset, mennene for bare gjøre som de vill, noe som på den tiden også kan skille seg ut fra den vanlige familiehustanden. Carl som da senere på kvelden inviterer ungene på "raketshow" gjør noe svært utradisjonelt som å flenge av seg dressbuksene, henge dem opp i trappa og fise tre ganger hvor på den tredje gangen fiser ut tre stakelys.

Familiematikken blir understreket med de ulike ritualene og tradisjonene til familien som blir gjort hvor familien er samlet, f.eks juleforestillingen, julemiddagen, julefredsdansen og julefortellingen. Noen av disse ritualene blir gjentatt i de andre miljøene, eller husene senere i filmen og man ser klare ulikheter mellom dem som gjør de så forskjellige fra hverandre. En observasjon mot slutten av filmen når alle samler seg i dåpen til de to nye Ekdahls medlemmene, forteller Gustav Adolf at Ekdahl familien består nemlig av både gode ting og dårlige ting, som nevnt tidligere i oppgaven, dette forteller oss at de er klarover dette selv. Det er først rett etter julaften hvor Alexander er med familien sin på farens teaterøving av Hamlet at Oscar får slag og dør ikke lenger etter. Oscars død gjør at den lille verdenen blir "revet opp" og det river opp Emelie og deres barn. Natten etter farens død, når Alexander og Fanny våkner av Emelies skrikende smerte at denne opprevde lille verdenen blir symbolisert. Dørene til rommet hvor faren ligger står halvåpne og vi gløtter inn i rommet hvor farens lik ligger mitt i åpningen(Oscars døde lik er i tomrommet) og Emelie går frem og tilbake skrikene. Oscar har ikke bare revet opp denne lille verdenen, men også lagt et stort tomt hull i hjerte til Emelie. Etter farens død begynner Alexander, Fanny og Helena og se farens gjenferd videre i filmen, hvor han somregel blir lyst opp i rommet og pianolyd(først diegetisk så senere ikke-diegetisk) gjenkjenner hans tilstedeværelse. Tiden går og vi som tilskuere for en rask forklaring at det er blitt vår, med å ha noen sjappe klipp av gata som nå er snøfri og Alexander som løper hjemover. Her venter enn fremmed karakter i huset, biskopen. Biskopen som skal gifte seg med Emelie er Emelies form for å fylle tomrommet og sy igjen den revnede lille verdenen på, hun tror at med hans hjelp vil han bli en god far for hennes barn. Dermed flytter den lille revnede familien på 3 inn i det andre huset, prestegården. Biskopens hus.

Biskopens hus, religionen og møte med "den store verdenen".

I Biskopens hjem er det ingen som får ta med sine personlige eiendeler, noe Alexander bryter med å ta med seg en eventyrbok og bamsen sin. I biskopens hjem har vi et persongalleri hvor vi har biskopen, søsteren hans, moren hans, de tre tjenestepikene og faster. Biskopen som i kontrast med Oscar har lyst blondt hår, og er kledd i svart presteskjortel og et gyllkors rundt halsen. Når Oscar først dør og dukker opp i filmen som gjenferd er han i hvite dressklær, derfor kan vi si at han er rake motsetningen til Alexanders far. Biskopen henvender seg ofte til gud og via han ser vi den religiøse tematikken som omfatter religion. Han er enke til sin avdøde ekskone og to døtre som da druknet i elven. Allerede har denne familien en vondt bakgrunn. Søsteren hans er en lovlydig skikkelse som også opptre i mørke kjoler, hun er ekstremt streng på reglene og er kanskje den rake motsetningen til Emelie's personlighet, men man kan se hvordan hennes desperasjon for å følge reglene viser hvordan hun selv tolker hva som er galt og ikke er galt. Moren befinner seg helst stum i denne filmen og snakker bare når hun føler hun må. Den ene tjenestepiken med briller er en person som reflekterer hvordan det å ha levd i denne prestegården kan vri på en persons moralske handlinger, i filmen gir Alexander henne en kjeks og senere gjengir hun hans vennlighet med å tyste på hans historie om å ha snakket med spøkelser. Fasteren er en handikappet kvinne som må mates, hun virker som en håpløs karakter i løpet av filmen, men ender opp med å være en kjernefunksjon i filmens handling ettersom det her hun som blir brukt til å drepe biskopen.

Settingen og i prestegården er helt motsatt enn Ekdahls huset. Scenografien fremstår som kald, med harde, hvite murvegger fremstår rommene som tomt, her fins det ikke noe trygghet. Sjeldent ser vi kanskje et svart lite kors eller et enkelt portrett av en mann på veggene Portrettet som kanskje er av en tidligere far viser hvordan dette har vært et mannsdominert hus i alle år. De enslige gamle lekene er nærmest utslitte og fargeløse og skiller seg helt ut fra lekene i Ekdahls huset. Selv utsiden av huset med gittret vinduer symboliserer senere i

filmen når kamera tilter fra et kadaver som ligger i vannet til det gittrede vinduet at "de dauer hvis de forblir her". Rollene i dette husholdet er også veldig klare, her er det kanskje ikke like sterkt fokus på tjener og mester, men "mann og kvinne". Her er biskopen overhodet og mesteren i huset, mens kvinnene er underdådige. I disse ritualene som ble nevnt tidligere ser vi når familien er samlet og spiser hvor tjenestepikene ikke siter med boder og henger med hodet for å vise hvem som er sjefene i huset. I motsetning til Ekdahls hvor tjenerne sitter med border så er det også mye latter og folk snakker, mens i prestegården er det nærmest helt stille til biskopen snakker. I en annen tradisjon som huset til biskopen har er straff og det å erkjenne seg skyldig for å lyve. Når Alexander blir tatt for å lyve er nesten alle i huset samlet (untatt faster og noen tjenestepiker) hvor selv søsteren henger med hodet for å vise hvem i rommet som er sjef. Biskopen blir også ofte fremstilt at han ser ned på folk, når han kysser Emelie i den ene scenen hvor han spiller fløyte, ligner han nærmest en vampyr som suger blodet til Emelie. Han ser også mye ned på Alexander, men Alexander er naturlig laver enn han, men det Bergman gjør da er at han vinkler kamera opp slik at vi som tilskuere føler den samme underdådige følelsen til Alexander ovenfor biskopen, ellers når kamera filmer rett og bildeutsnittet er halvnært, står biskopen ofte bak Alexander som er en uhyggelig gest. (i tillegg itl å ta ham i nakkeskinnet som et dyr) Det er få scener hvor vi ser at biskopen setter seg ned på Alexanders nivå og dette er scener hvor biskopens desperasjon er på det høyeste, *Hvorfor kan du ikke like meg, Alexander?!* han giper tak i armene hans som han griper tak i sin siste sjanse for å få Alexander til å like han uten å måtte slå og tvinge ham til det. (noe han sikkert har opplevd selv som barn) Alexander sitt forhold til dette miljøet viser hvordan han går fra å være i den lille verdenen hvor han er vandt til å gjøre hva han vill som et lite barn, må vokse opp og gjøre som andre sier. Den store skumle verdenen er anderledes. Her skilles fantasien fra sannheten og blir tolket som løgn. Senere vil karmaen av denne normen inntreffe og møte med virkelighetens illusjon dukker opp idet Jacobi husets innblander seg i Alexander og Fannys redningsaksjon.

Jacobi huset, kunsten og møte med illusjonmakeriet.

Jacobi husets miljø presenteres ikke først i møte av en ny lokalisjon, men i prestegården, Når Isak skal snike ut barna oppstår det problemer når biskopen avslører Isaks plan og går for å sjekke om ungene er borte fra rommene deres. Her blir Jacobis tematikk kunst, knyttet sammen med biskopens tematikk, religion. Isak som kan tolkes er jødisk roper sint mot opp mot gud, noe som er man ofte sier er de eneste folkene som kan rope og klandre gud. En ikke-diegetisk kontentum strykerinstrument spillles av og et overlys skinner over ansiket på Isak idet kameraet zomer inn på ansiket hans. neste bilder er vi oppe på rommet hvor pluselig Fanny og Alexander ligger og vi kan tolke ingrepet for mirakuløst eller illusjon. Når Fanny og Alexander ankommer pantelåneren er scenografien fylt med gammelt krims krams og rommet virker ganske mørkt og disorienterende. Dette symboliserer Jacobis hus som mystisk og uforutsigbart. Videre inn i huset henger det uendelig med marionettedukker, dette er kanskje den viktigste detaljen i deres hus som viser at de som bor her er illusjonsmestere, de kontrollerer dukkene og handlingene. De bestemmer skjebnen og folks handlinger. Isak fikk Alexander og Fanny ut av huset, var det dukker som lå på gulvet kanskje? Videre i løpet av kvelden blir Alexander kjent med de som bor her. De som bor her har heller ingen bestemte roller, men tar over andres roller som dukkemestere gjør.

Isak har vi allerede beskrevet som en frigjører noe som ikke er så tilfeldig hvis vi tenker på det gamle testamentet og hvordan jødene ble frigjort fra egypterne. Aaron blir presentert som mystisk han også, han skremmer først Alexander med å late som han er gud. Gjennom Aaron beskriver Alexander hvordan han føler om gud og hvordan han ønsker at gud skal straffe biskopen til døde. Aaron viser frem en "mumie" som ved å kryssklippe ser vi en parallell handling hvor Aaron styrer mumiens hode og samtidig beveger fasteren i prestegården seg i samme bevegelse. Dette som et lite frampek på hva som skjer videre, og for å understreke at alle i Jacobi huset har spesielle evner. Aaron bringer Alexander med til sin bror Ismael som er en androgyn karakter, Ismael blir spilt av en kvinnelig skuespiller. Dette kan begrunnes ikke bare fordi Ismael har ne ting med å ta over identiteter til folk, men også for å forsterke hvor anderledes Ismael er og hvorfor han er innelåst. Ismael er alene med Alexander og ber ham skrive ned navnet sitt på et stykke papir, når Alexander er ferdig er det plutselig ikke hans navn som står på papiret, men Ismael sitt navn. Noe som får Ismael til å si lurt "Kanskje vi er samme person?" Videre utfører Ismael en magisk rituale hvor gjennom minnet til Alexander tar han over fasteren i prestegården og får henne til å forutsake en brann. Vi ser dette med enda en kryssklipping mellom Ismael og fasteren. Ismael sin monolog går ofte i en overstemme til klippet av fasteren som løper ut av rommet brennende. klippet gjentar seg igjen og toner ut i svart og du hører Alexander si at "nei, jeg vill ikke". Dette kan videretolke som det var Alexander som fikk dette til å skje? *"Kanskje vi er samme person?"*.

På en eller annen måte er det delevs Alexanders sin feil som vi forstår på slutten da Alexander og Fanny endelig kommer hjem igjen til Ekdahls huset og ser gjenferdet til biskopen. Filmens hjemme-ute-hjemme formel former avslutningen når Alexander tror han er tilbake til sitt gamle liv som barn. Alexander går å rapper noen kjeks og går og gafler i seg kjeks og hensynsløst drasser suler ned på gulvet i gangen. Plutselig dukker en svart skikkelse opp bak ham med et gullkors om halsen, bildeutsnittet er nært og har Alexanders ansikt i fokus så vi ser ikke fjeset til skikkelsen før etter han har dunket Alexander ned på bakken idet han går forbi ham. Alexander titter opp og ser på hvem skikkelsen er, det er biskopen som snur seg mot Alexander og sier "meg slipper du aldri unna". og forsvinner i det andre rommet. I denne sekvensen skjer det en parallell klipping og Emelie (som nå går i en rød kjole) forteller Helena at hun skal sette opp *"Et drømmespill"* hvor hun vil at Helena skal spille i, Helena ler og setter seg i sofaen og åpner opp boken. Sekvensen bytter over til Alexander idet moren går forbi ham, og han reiser seg og løper inn til farmoren sin og legger seg på fanget hennes. Hun stryker Alexander over hodet og siterer fra *"Et drømmespill"* og sier alt er virkelig. Tid og rom eksisterer ikke og

skjebnen danner nye mønster, mens hun leser dette opp så zoomer kameraet inn på hodet til Alexander. En avslutning som avrunder hvor den startet.

Disse tre ulike husene, former tematikken Ingmar Bergman tar opp i *Fanny och Alexander*. Familie, hvor Ekdahl representerer i sin egen lille verden, denne verden sammerbeides ikke bra i den store verdenen. Den er oppfunnet slik et teaterstykke er oppfunnet og vise hvordan familiens rolle avhenger av hverandre, for hvis en rolle forsvinner slik som Oscar, blir den fort revet bort. Kanskje dette er grunnen til at Gustav Adolf sitt utroskap ikke blir tatt så ille opp siden de trenger ham der han er? Teater er skapt av fantasi og slik dette utspilles viser man at Alexanders hodet er på scenen helt i starten av filmen. Er det magisk realisme i denne filmen som Alexander først oppdager når han trer ut av sin lille verdenen? Filmen viser at de som er barn er de som kan se gjeferdet av Oscar, derfor rettfærdigjøres farmors utsagn om at hun er barn og gammel på samme tid. To sentrale familieroller. Biskopens strenge regler og konservative oppførsel reflekterer tematikken religion. Den store verdenen ender bare opp i tragedie og kaos, sist gang det var barn i huset døde noen, den andre gangen det var barn i huset døde noen igjen. Rollene er viktige for å reflektere det konservative og hvordan et patriarkisk system i dette huset ikke ender så godt i motsetning til det matriarkiske(?) kvinnerdominerte systemet Ekdahl har på slutten. Jacobi viser det som er imellom familietematikken og den religiøse tematikken, kunsten. Den magiske verdenen, illusjonen, de som styrer dukkene bak scenen. Den er mørk og uoversiktlig. Den følger ikke bestemte roller slik som androgyniteten til Ismeal symboliserer, den kan være begge, derfor kan den også være andres roller og identitet. Ingmar Bergman lager tre ulike miljøer som han fyller inn med et gjennomtenkt persongalleri. Hvor disse virkemidlene er de viktigste byggesteinene til å forme tematikken i denne filmen.

Besvart.